

Profiteren van informatie over beschermde diersoorten

José Rekers
Redacteur bij Dienst Lande-
lijk Gebied

Soortenstandaards bieden hulp



Huismus (foto: Erik Visser).

Voor vragen of meer informatie kunt u contact opnemen met Toon Zwetsloot, coördinator soortenstandaards bij DLG (t.zwetsloot@dlg.nl) of met Wouter van Heusden, ecooloog bij DLG (w.r.m.vheusden@dlg.nl).

Gemeenten, beheerders en stads- en gebiedsontwikkelaars hebben regelmatig te maken met beschermde diersoorten bij de uitvoering van hun plannen.

Om deze partijen te helpen heeft Dienst Landelijk Gebied soortenstandaards opgesteld van de meest voorkomende beschermde diersoorten. Met onder andere informatie over wat er beschermd is en welke maatregelen gunstig zijn voor de beschermde soort; geïllustreerd aan de hand van een alom bekende soort, de huismus. De soortenstandaards bieden initiatiefnemers duidelijkheid waardoor ze procedures voor ontheffingen sneller kunnen doorlopen.



Uitvoerders van ruimtelijke plannen of bouwplannen en beheerders van gebieden komen vroeg of laat in aanraking met de Flora- en faunawet door de aanwezigheid van beschermde planten of dieren. Meestal is onderzoek op de locatie nodig en als blijkt dat beschermde soorten aanwezig zijn, is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk in het kader van de Flora- en faunawet. In de praktijk lopen plannen vaak vertraging op, omdat er te laat of onvoldoende in beeld is gebracht of er beschermde natuurwaarden aanwezig zijn en welke effecten de werkzaamheden tot gevolg hebben. Dikwijls is het nodig om mitigerende (kortweg: verzachtende) of compenserende maatregelen gerealiseerd te hebben, ruim voordat de eigenlijke werkzaamheden starten. Als gemeenten of andere initiatiefnemers in een eerder stadium beschikken over de juiste informatie, kan oponthoud bij de plannen worden voorkomen. Naast tijdwinst kan de initiatiefnemer hierdoor ook kosten besparen. Van belang is bijvoorbeeld hoe je de aan- of afwezigheid van een soort goed in beeld brengt, wat de voortplantingsplaatsen en vaste rust- of verblijfplaatsen zijn, of de instandhouding gewaarborgd blijft, wat effectieve maatregelen zijn ten gunste van de soort en zo meer. Deze informatie is te vinden in soortenstandaards van de meest voorkomende beschermde diersoorten, opgesteld door Dienst Landelijk Gebied (DLG) in samenwerking met Dienst Regelingen.

Soortenstandaards voor beschermde diersoorten

Wouter van Heusden, ecooloog bij Dienst Landelijk Gebied (DLG), heeft driekwart van de ruim twintig standaards opgesteld. Hij deed dit in afstemming

met deskundigen van de betreffende soort en van ecologische adviesbureaus en met professionals die in de praktijk met de soort te maken hebben. “In totaal hebben we 23 soorten beschreven, soorten waarvoor in het verleden de meeste ontheffingen werden aangevraagd. Ook zitten er soorten tussen waarvan verwacht wordt dat ze in de nabije toekomst vaak aan de orde zullen komen. De eerste documenten zijn eind 2011 beschikbaar gesteld, de laatste begin dit jaar.”

De standaards moeten ervoor zorgen dat gemeenten, ontwerpers, beheerders en de bouwwereld voor minder verrassingen komen te staan tijdens de uitvoer van hun plannen. Hierdoor kunnen de procedures bij de ontheffingsaanvragen sneller worden doorlopen. De effecten zijn nu al merkbaar volgens Van Heusden. “We zien bij de aanvragen nu al dat er vaker geciteerd wordt uit de soortenstandaards. De afhandeling van een aanvraag kost dan minder tijd.”

Soortenstandaards

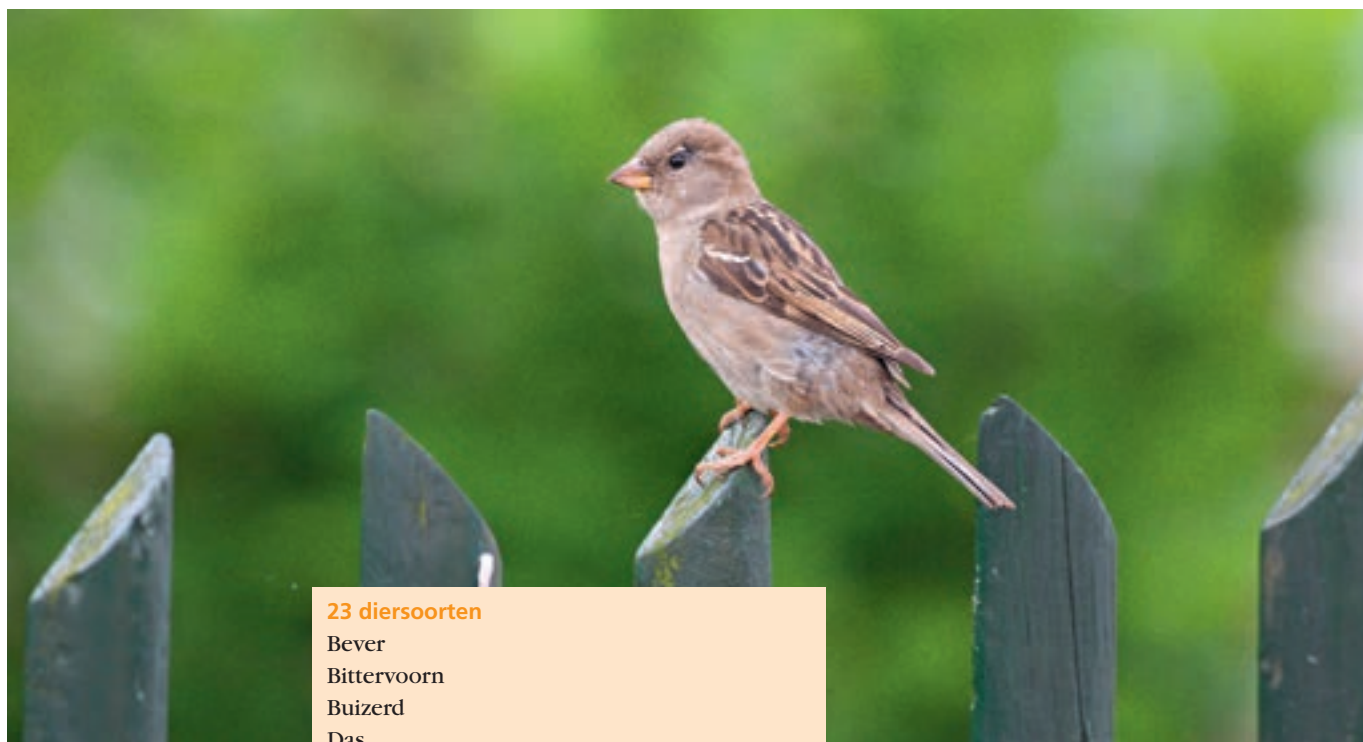
Soortenstandaards hebben een vaste opbouw. Een belangrijk deel van het document bestaat uit een beschrijving van de effecten van ruimtelijke en bouwactiviteiten op de soort, en van maatregelen om dit te voorkomen. Daarnaast bevat de soortenstandaard informatie over de leefgewoonten en het leefgebied van de soort, een duiding van juridische begrippen en een beschrijving van de wijze van onderzoek.

De soortenstandaards zijn te vinden op www.drloket.nl/ (zoek op ‘soortenstandaard’).

Huismus

De huismus is een van de beschermde soorten waarover een soortenstandaard is gepubliceerd. Huismussen leven in de buurt van mensen, van

Covers van de brochures over de soortenstandaard.



23 diersoorten

Bever
 Bittervoorn
 Buizerd
 Das
 Gewone dwergvleermuis
 Gewone grootoorvleermuis
 Gierzwaluw
 Grote modderkruiper
 Huismus
 Heikikker
 Kamsalamander
 Kerkuil
 Kleine modderkruiper
 Levendbarende hagedis
 Noordse woelmuis
 Poelkikker
 Roek
 Rosse vleermuis
 Rugstreeppad
 Ruige dwergvleermuis
 Steenuil
 Watervleermuis
 Zandhagedis

Huisumus (foto: Erik Visser).

Vogelvide verwerkt in het dak (bron: Monier B.V. – Montfoort).



wie ze in allerlei opzichten sterk afhankelijk zijn. Meestal bevinden de nesten zich in gebouwen. In gevelbeplanting of wintergroene struiken vinden ze bescherming en overnachten ze. De nesten van huismussen zijn het gehele jaar beschermd, omdat ze gedurende het hele jaar worden gebruikt. Naast de nestplek zelf is ook de omgeving beschermd die nodig is om de jongen succesvol groot te brengen, de zogenaamde essentiële functionele leefomgeving. Hieronder vallen bijvoorbeeld plekken om voedsel te vinden, om te schuilen voor vijanden of om 's winters de nacht door te brengen. Voedsel vinden ze op plekken waar ze al dan niet bewust gevoerd worden. Ware bolwerken van huismussen zijn te vinden bij (kinder)boerderijen, dierentuinen en terrasjes. Dit zijn plekken waar veel graan of voedsel wordt gemorst of waar voedsel continu aanwezig is. Eigenlijk is de alledaagse huismus een heel kritische soort die hoge eisen stelt aan zijn leefomgeving. Al zijn activiteiten vinden plaats op plekken die dicht bij elkaar moeten liggen. Als uitgesproken standvogels gaan ze niet ver weg van de plek waar ze zich eenmaal gevestigd hebben, hooguit enkele honderden meters. Zo moeten ze de mogelijkheid hebben om binnen twee tot drie meter van een plek waar voedsel wordt gevonden, de beplanting in te kunnen vluchten bij gevaar. Het zijn uitgesproken sociale dieren, je ziet ze vrijwel nooit alleen. Na de broedtijd zijn ze vaak in grote groepen te vinden op graanakkers. De groeps grootte bepaalt ook de overlevingskans van de huismus op een bepaalde plek. Groepen kleiner dan ongeveer tien huismussen zijn gedoemd om uit te sterven, tussen de tien en 25 zitten in de gevarenzone, meer dan 25 hebben overlevingskansen.



Huismussen op een terrasje
(foto: Willy Hoonakker).

Verspreiding van de huismus
(gemiddeld aantal per tel-
punt) in Amsterdam in MUS
(Meetnet Urbane Soorten)
in 2007-2010. In Almere
zijn op vrijwel alle telpunten
huismussen geconstateerd.
In Amsterdam beperkt de
aanwezigheid zich tot en-
kele kernen en zijn op veel
telpunten geen huismussen
waargenomen
(bron: Sovon).

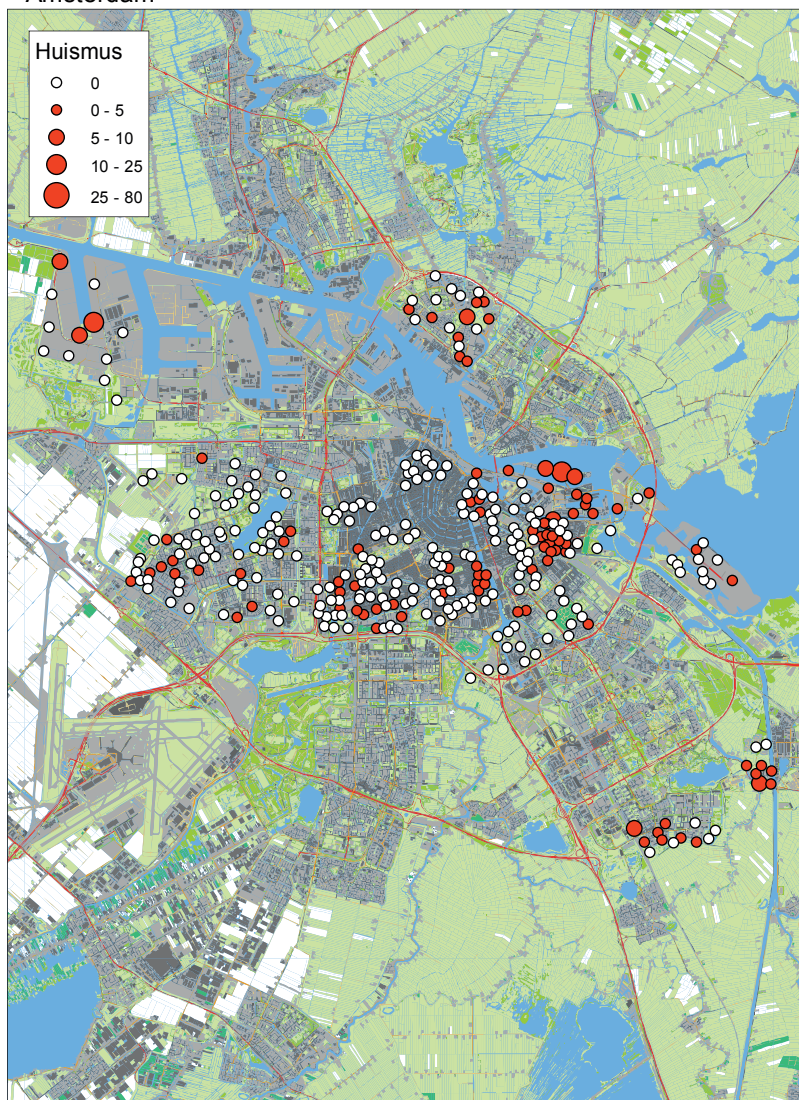
Dit alles maakt de huismus een lastig te bescher-
men soort. In de soortenstandaard voor de huis-
mus staan diverse maatregelen beschreven. Voor
het beheer van de groene ruimte is het onder
andere aan te raden om tijdens de snoeiperiode
enkele groenblijvende struiken te behouden, en
te zorgen voor broedplekken en zand voor stofba-
den. Bij woningrenovatie en woningisolatie is het
bijvoorbeeld van belang om huismusnestkasten of
een vogelvide te plaatsen. Bij wijkrenovatie is het
noodzakelijk om maatregelen te treffen zodat de
huismus tijdelijk ergens anders kan broeden. Niet
alleen het ophangen van nestkasten maar ook in-
vestering in (tijdelijke) groenvoorzieningen kan
nodig zijn, zoals kant-en-klare hagen of gevelgroen.
Na de wijkrenovatie moeten in de woningen weer
nestmogelijkheden worden gemaakt. Belangrijke
aandachtspunten zijn de plekken met concen-
traties van huismussen. Het verdwijnen van deze
plekken kan leiden tot uitsterven van de huismus
in zo'n omgeving.

Het opstellen van een huismusbeschermingsplan
op het niveau van een wijk of gemeente kan hel-
pen om de werkzaamheden te kunnen uitvoeren
op een manier die goed uitpakt voor de huismus.
De basis hiervoor vormt een goede inventarisatie
van plekken waar zich wel en geen huismussen
bevinden.

In de praktijk

Inmiddels maakt een aantal gemeenten al gebruik
van de soortenstandaards. Tilburg is zo'n gemeente
waar stadsecoloog Mischa Cillessen bij grote pro-
jecten al tijdens het vooroverleg met bouwonder-
nemers adviseert over beschermde diersoorten. Hij

Amsterdam



periode is uitgevoerd en op de juiste wijze. In zijn gemeente gaat het vooral om de bouw van schuurtjes, een dakkapel plaatsen of om gesubsidieerde na-isolatie van spouwmuren.

Ecologische adviesbureaus maken zelf ook gebruik van de soortenstandaards als ze opdrachten uitvoeren voor gemeenten of initiatiefnemers. Ze gebruiken de standaards in alle fasen van hun werkzaamheden. Johannes Regelink van Regelink Ecologie & Landschap: "In het advies aan de initiatiefnemer verwijzen we naar de soortenstandaards en daardoor staan we als bureau ook sterker." Hij benadrukt dat er ruimte moet zijn voor alternatieve maatregelen, omdat de natuur niet zwart-wit is. De aanpak van Tilburg juicht hij toe. "Als een initiatiefnemer nu bij het gemeenteloket komt, is die regelmatig minimaal anderhalf jaar verder voordat die daarna aan de slag kan. Bij een proactief beleid van de gemeente kan dat traject worden ingekort naar slechts één maand."

Toekomst

De soortenstandaards zijn 'levende' documenten. Nieuwe kennis over de soort en nieuwe ervaringen met genomen maatregelen zullen worden verwerkt in de documenten, evenals ervaringen uit de jurisprudentie. De maatregelen ten gunste van de soort krijgen een meer centrale plaats in de nieuwe edities van de documenten. Wouter van Heusden van DLG: "De standaards worden ook gezien als brondocumenten op basis waarvan ook andere toepassingen verschijnen. Onderzoeksinstituut Alterra werkt bijvoorbeeld samen met DLG aan een maatregelindicator die adviezen geeft over mogelijke maatregelen om de soort te beschermen. Daarbij wordt de informatie uit de soortenstandaards gebruikt."

Het aanvragen van een ontheffing voor het overtreden van één of meer van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet zal meestal niet te voorkomen zijn. De soortenstandaards bieden helderheid aan initiatiefnemers over wat van hen wordt verwacht. Hiermee kan meer draagvlak voor soortenbescherming ontstaan. Door maatregelen aan te reiken is het mogelijk om kosteneffectiever te werk te gaan en wordt er uiteindelijk ook voor de soort meer winst geboekt.

Huismussen op een terrasje
(foto: Willy Hoonakker).

